

Sài Gòn: Những dấu ấn kiến trúc và văn hóa

QUANG DŨNG

Những di sản kiến trúc

Thời thuộc Pháp, Sài Gòn được chọn là thủ đô của Liên bang Đông Dương - cũng là thành phố duy nhất được định danh trong khu vực. Người Pháp gọi Sài Gòn là "Hòn ngọc Viễn Đông" Một trong những công trình kiến trúc nổi tiếng và cổ xưa nhất của Sài Gòn là Bến Nhà Rồng - nơi khởi đầu và gắn liền với con đường giải phóng dân tộc của Bác Hồ. Đây từng là một thương cảng lớn, được xây dựng vào năm 1862 và hoàn thành trong năm 1864. Tại đây, ngày 05/6/1911, người thanh niên Nguyễn Tất Thành đã xuống con tàu Amiral Latouche Tréville để bắt đầu hành trình sang châu Âu tìm đường cứu nước. Công trình có kiến trúc công sở phương Tây với hành lang bao quanh và những vòm cuốn, nhưng lại có mái mang nét kiến trúc phương Đông. Đặc biệt, trên đỉnh mái có trang trí đôi rồng kiểu lưỡng long châu nguyệt - một lối trang trí phổ biến trên các kiến trúc truyền thống Việt Nam. Kiến trúc ấy được gọi là Nhà Rồng hay Bến Nhà Rồng. Từ sau năm 1975, tòa nhà này trở thành khu lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh.

Dinh Norodom được xây dựng từ năm 1868, đến năm 1955 được đổi tên thành Dinh Độc lập. Công trình bao gồm một dinh thự lớn với mặt tiền rộng 80m, bên trong có phòng

khách với sức chứa 800 người và một khuôn viên rộng 12ha với nhiều mảng xanh. Sau khi bị phá hủy một phần, Dinh Độc lập được khởi công xây mới từ năm 1862. Sau nhiều biến cố lịch sử, Dinh Độc lập bị hư hại không thể sử dụng. Do đó, ngày 01/7/1962, Ngô Đình Diệm đã cho khởi công xây một dinh thự mới ngay trên nền đất cũ, theo đồ án thiết kế của kiến trúc sư Ngô Viết Thụ. Ngày 31/10/1966, công trình được hoàn thành. Kiến trúc của Dinh Độc lập mang đậm bản sắc văn hóa của dân tộc, có sự kết hợp nhuần nhuyễn giữa kiến trúc hiện đại và truyền thống. Mọi sự xếp đặt từ bên trong nội thất cho đến tiền diện bên ngoài đều tượng trưng cho triết lý cổ truyền, nghi lễ phương Đông và cá tính của dân tộc. Mặt tiền của Dinh Độc lập được trang trí cách điệu với các đốt mảnh trúc

phong theo phong cách các bức mảnh tại các ngôi nhà và họa tiết các ngôi chùa cổ tại Việt Nam. Dinh Độc lập được xếp hạng di tích quốc gia.

Nhà thờ Đức Bà được xây dựng vào năm 1877, hoàn thành vào năm 1880, đến nay gần tròn 140 tuổi. Nhà thờ do kiến trúc sư Bonard người Pháp thiết kế, mô phỏng nhà thờ Notre Dame của Paris, nhưng nhỏ hơn và thuộc loại đẹp nhất trong số các nhà thờ ở các nước thuộc địa Pháp thời đó. Kiến trúc của Nhà thờ là sự pha trộn giữa phong cách kiến trúc Roman với phong cách kiến trúc Gothic, bao gồm có thánh đường, tháp chuông và công viên bên ngoài. Sự hòa hợp và tiếp biến giữa kiến trúc với cảnh quan, giữa chất liệu và điều kiện khí hậu, nét uốn lượn mang phong cách phương Đông trong một công trình kiến trúc phương

Tây làm nên vẻ độc đáo hiếm có của công trình này. Nhà thờ Đức Bà không hổ danh là một tuyệt tác kiến trúc, góp phần tạo nên diện mạo đô thị Sài Gòn.

Tòa nhà Bưu điện thành phố được xây dựng trong những năm 1886 - 1891, bởi kiến trúc sư nổi tiếng Gustave Eiffel. Bưu điện trung tâm Sài Gòn có nhiều đặc trưng của phong cách kiến trúc châu Âu kết hợp với châu Á. Mặt tiền của Bưu điện được trang trí những bảng tên của một số danh nhân người Pháp như Laplace, Voltaire, Arage, cùng một số ô vuông trang trí được tạo hình quen thuộc... Với hơn 100 năm, Bưu điện trung tâm Sài Gòn đã trở thành điểm du lịch hấp dẫn, không chỉ bởi nét kiến trúc độc đáo mà còn là nơi lưu giữ một thoáng Sài Gòn xưa.

Nhà hát lớn thành phố do người Pháp xây dựng và hoàn tất vào năm 1900, mô phỏng bố cục nhà hát kịch Opéra ở Paris, phòng khán giả rộng, sân khấu lớn, nội thất hiện đại với đầy đủ thiết bị âm thanh và ánh sáng. Nhà hát thành phố được xây dựng theo lối kiến trúc “flamboyant” của thời Đế tam cộng hòa Pháp. Ngoài tầng trệt Nhà hát còn 2 tầng lầu với tổng cộng 1800 chỗ ngồi, thiết kế bên trong tân tiến đầy đủ thiết bị cho âm thanh và ánh sáng. Toàn bộ các mẫu trang trí, phù điêu mặt tiền và nội thất đều được họa sĩ tên tuổi người Pháp vẽ giống như mẫu của các nhà hát ở Pháp cuối thế kỷ 19.

Chợ Bến Thành xưa vốn nằm bên bờ sông Bến Nghé, là một trong những chợ có lịch sử lâu đời nhất tại Sài Gòn, được xây dựng vào năm 1870, với tên

gọi ban đầu là Les Halles Centrales trước khi được đổi tên thành Chợ Bến Thành vào năm 1912. Chợ Bến Thành được xây dựng theo kiến trúc nhà lồng có bốn cửa chính và 12 cửa phụ tỏa ra bốn hướng với các mặt hàng đặc trưng. Chợ có 4 ô cửa và 4 tháp cổng có gắn đồng hồ nhìn ra 4 con đường trung tâm quận 1. Chợ Bến Thành được xếp vào danh sách 15 chợ tốt nhất thế giới do tờ USA Today của Hoa Kỳ bình chọn. Trải qua hơn 100 năm tuổi, Chợ Bến Thành đến nay vẫn là biểu tượng của Sài Gòn.

Tính cách người Sài Gòn

Bên cạnh những công trình kiến trúc độc đáo, cái đẹp của Sài Gòn là nằm trong sức sống của thành phố, trong tính cách, văn hóa, lối sống... của con người nơi đây. Quá trình lịch sử và hoàn cảnh xã hội đã tạo nên tính cách “người Sài Gòn”. Năm 1698, Phú Gia Định được thành lập, Sài Gòn - Gia Định hình thành từ đó, sau này trở thành trung tâm của vùng đất phía Nam thời chúa Nguyễn và đô thị lớn thời thuộc Pháp. Chỉ hơn 300 năm, Sài Gòn đã định hình một bản sắc văn hóa riêng với một trong những đặc trưng là “văn hóa nhập cư”. Từ thế kỷ XVI - XVII, người Việt, người Hoa đã có mặt ở vùng đất này, hình thành nên lớp chủ nhân mới. Trong những điều kiện lịch sử luôn biến động, người dân Sài Gòn đã vun bồi một nếp sống hòa nhập. Người Sài Gòn, Nam Bộ sống chung với người Khmer hiền hậu, tính cộng đồng thôn xóm cao; người Chăm cần cù, khéo léo; người Hoa chịu

khó, giỏi sản xuất, buôn bán và tương trợ... Sự ảnh hưởng qua lại của văn hóa, lối sống làm cho cá tính người Sài Gòn cởi mở phóng khoáng, nhạy bén với cái mới, bình đẳng, nhân nghĩa, bao dung, nhưng cũng rất rạch ròi, không câu nệ phép tắc, không phân biệt vùng, miền.

Người Sài Gòn xưa sống chan hòa, thuần phác. Họ mưu sinh bằng nhiều nghề, người trí thức thì làm công sở, người ít học thì buôn bán nhỏ lẻ hay lao động chân tay. Nhờ đặc tính cởi mở, có khả năng hợp tác và thích ứng cao, người Sài Gòn dễ tiếp thu cái mới và hội nhập với bên ngoài. Thành phố thu nhận tất cả mọi nguồn nhân lực đến từ mọi nơi trên đất nước, tạo cơ hội công bằng cho tất cả mọi người. Người Sài thành năng động nhưng không bon chen; biết tính toán nhưng không so đo; sống và chơi nhiệt tình, hết mình; không định kiến, không chê bai những gì mình không thích; dễ chấp nhận cái mới...

Người dân Sài Gòn đã bằng sự cởi mở, năng động, tinh thần cộng đồng cao để chung tay đưa Sài Gòn là một trong những địa phương đầu tiên trong cả nước “xé rào” đổi mới, phát triển kinh tế thị trường, xây dựng thành phố thành một đô thị phát triển của Việt Nam. Thành phố mang tên Bác luôn tiên phong trong đổi mới về kinh tế, xã hội, trở thành đầu tàu về kinh tế của đất nước, đóng góp nhiều nhất vào ngân sách quốc gia, đi đầu trong những hoạt động từ thiện, cứu trợ

(Sưu tầm và tổng hợp)